

УДК 378 : 371.134

ОКСАНА ЛАПА

(Київ)

ПРО ДЕЯКІ ФОРМИ Й МЕТОДИ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

У статті розкрито авторський досвід використання різноманітних методів і форм практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів на гуманітарно-педагогічному факультеті Національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема такі як практичні й семінарські заняття, майстер-класи, кейс-метод, ділові ігри, самостійна робота, навчальна й виробнича практика, педагогічна студія, педагогічний гурток “Соціальний практик”.

Ключові слова: Національний університет біоресурсів і природокористування України, соціальний педагог, практична підготовка, навчання, форми, методи.

У процесі практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів на базі гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України успішно використовуються різноманітні методи і форми: практичні й семінарські заняття, майстер-класи, кейс-метод, ділові ігри, самостійна робота, навчальна й виробнича практика, педагогічна студія, педагогічний гурток “Соціальний практик”.

Як відомо, сутність **кейс-методу** полягає в тому, що студенти повинні проаналізувати ситуацію, осмислити суть проблеми, запропонувати можливі варіанти її вирішення й вибрати кращі з них. Зазвичай, ми вибираємо кейси, які ґрунтуються на фактичному матеріалі або ж наближені до реальної ситуації. Такі можливості містять навчальні курси “Основи соціалізації особистості”, “Технології соціально-педагогічної діяльності”, “Актуальні проблеми соціальної педагогіки”.

Робота студентів починається зі знайомства із ситуаційним завданням. Студенти самостійно впродовж 10–15 хвилин аналізують зміст кейса, виписуючи при цьому цифрові дані, найменування закладів додаткової освіти, дитячих будинків, притулків, оздоровчих центрів та іншу інформацію. У результаті у студента складається цілісне враження про зміст кейса.

Знайомство з кейсом завершується обговоренням. Викладач оцінює ступінь освоєння матеріалу, підводить підсумки обговорення й повідомляє програму роботи першого заняття.

Надалі відбувається формування робочих підгруп по 3–5 чоловік. Кожна підгрупа розташовується в будь-якому місці аудиторії, якщо змога, на невеликій віддалі одна від іншої. Розподіл здійснюється викладачем із урахуванням бажання кожної підгрупи.

Якщо тема для всіх підгруп одна, то викладач її повідомляє й визначає термін, до якого потрібно представити результат. На цьому етапі викладач більш докладно пояснює завдання для кожної підгрупи й у якому вигляді повинен бути оформлений звіт про роботу.

Після того як розподілено теми, студентам необхідно вивчити відповідний теоретичний матеріал, використовуючи конспект лекцій, навчальні посібники й інші компактні методичні видання. В позаурочний час студент зможе користуватися рекомендованими підручниками.

Ділові ігри – метод навчання, найбільш наближений до реальної професійної діяльності студентів. Вони одночасно дають можливість значно скоротити операційний цикл і тим самим продемонструвати учасникам, до яких кінцевих результатів приведуть їхні рішення й дії. Використання цього методу дозволяє студентам виконувати різні професійні функції й за рахунок цього розширити власне уявлення про організацію й взаємини її співробітників. Особливо часто й активно використання ділових ігор ми практикуємо на навчальних заняттях із дисципліни “Технології соціально-педагогічної діяльності”. Такі ділові ігри особливо корисні з огляду на вироблення практичних, управлінських (складання планів, проведення нарад, переговорів) і поведінкових (задоволення потреб клієнтів, орієнтованості на якість, співробітництво) навичок і менш ефективні для засвоєння теоретичних знань і оволодіння новими професіями.

Самостійна навчально-пізнавальна робота студентів – це різноманітні види індивідуальної й колективної діяльності студентів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі. Вона може проводитися в бібліотеці, навчальних кабінетах, лабораторіях, комп’ютерних класах, у домашніх умовах.

Самостійна робота стає основою умовою проведення педагогічної студії, яка дає можливість самостійно навчатися, критично мислити, набирати професійний досвід. Студійний вид навчання використовується як при вивченні теоретичного матеріалу, так і в практичному формуванні педагогічних навичок. Зазвичай, педагогічні студії майбутніх соціальних педагогів, які навчаються в НУБіП України, проходять на базі системи книгарень “Є”, де читачеві (покупцеві) забезпечений необмежений у часі і безкоштовний доступ до різних видів літератури і періодики. Педагогічні студії проходять у межах практичних занять із дисциплін “Основи соціалізації особистості”, “Технології соціально-педагогічної діяльності”, “Актуальні проблеми соціальної педагогіки” та ін. При проведенні згаданих вище занять студенти вчать:

- самостійно аналізувати фахову, наукову, художню літературу, періодику;
- підбирати науково-популярну і художню літературу відповідно вікових категорій чи запиту клієнтів;
- аналізують сучасні педагогічні, суспільні, політичні тенденції, які простежуються в друкованих виданнях чи інших мас-медіа;
- прогнозують вплив мас-медіа на процес соціалізації особистості та соціальних груп у суспільстві.

Таким чином, студент виробляє професійну суб’єктну позицію за допомогою різних форм роботи, завдань, технологічних прийомів роботи з друкованою періодикою, книгами, інтернет-ресурсами.

Навчальна й виробнича практика студентів вищих навчальних закладів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття студентом професійних навичок та умінь. Важливим питанням у практичній підготовці майбутніх фахівців є забезпечення її неперервності й послідовності в набутті необхідного обсягу практичних знань, умінь та навичок відповідно до різних кваліфікаційних рівнів: бакалавр – магістр.

Організація навчальної й виробничої практики регламентовано "Положеннями про проведення практики студентів вищих навчальних закладів". Вона має здійснюватися в умовах максимально наближених до майбутньої професійної діяльності: в соціальних службах для молоді, навчальних закладах, позашкільних установах різного профілю, службах у справах неповнолітніх, реабілітаційних центрах, управліннях соціального захисту населення тощо. Так, навчальна (ознайомча з фаху) практика студентів-першокурсників (група СП-1501) гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України проходила з 6 до 17 червня у Новосілківському дошкільному навчальному закладі "Яблучко" Києво-Святошинського району.

Метою зазначеної практики було оволодіння студентами сучасними методами, формами й засобами праці в галузі їх майбутньої соціально-педагогічної діяльності, формування у них професійних умінь і навичок необхідних для виконання конкретних професійних завдань у реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Організацію і керівництво практикою здійснювала кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій Тамара Іванівна Ковальчук.

А в період з 16 травня по 10 червня 2016 року студенти 4 курсу гуманітарно-педагогічного факультету напряму підготовки "Соціальна педагогіка" під керівництвом професора кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій Сергія Олеговича Кубіцького проходили виробничу переддипломну практику. Базами її були: Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; Солом'янський, Голосіївський та Дніпровський районні в м. Києві центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; Молодіжна громадська організація "Впливова молодь"; низка загальноосвітніх навчальних закладів: Гребінківська гімназія, Херсонський навчально-виховний комплекс "Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I-III ступенів – гімназія № 56 Херсонської міської ради", Дошкільний навчальний заклад № 143 Печерського району м. Києва та Любомльський професійний ліцей.

Під час проходження виробничої переддипломної практики студенти відвідали та взяли участь в організації та проведенні різноманітних заходів, серед яких: загальноміська акція з інформування та безкоштовного тестування на ВІЛ-інфекцію; заходи "День сім'ї", "Щасливе дитинство", а також "День матері", "Подаруй посмішку другу".

Студенти відвідали та були активними учасниками тренінгів: у Київському МЦСССДМ – з профілактики та реабілітаційної роботи ("Насильство в сім'ї", "Консультування клієнтів, які вживають психотропні і наркотичні речовини", "Нарко- і алкозалежність"; психологічні тренінги з метафоричними картками; "ВІЛ/СНІД"); у Солом'янському та Голосіївському РЦСССДМ – "Профілактика

насильства в сім'ї", "Ти – майбутнє держави", "Людина – найбільша цінність на землі", "Телефон довіри", "Розвиток комунікативних навичок".

Таким чином, пройшовши виробничу переддипломну практику, студенти поглибили теоретичні знання, ознайомились із необхідними вимогами до складу умінь та навичок майбутньої професійної діяльності, навчились формувати творчий дослідницький підхід до практичної діяльності, ознайомились зі специфікою соціально-педагогічної роботи з волонтерськими групами у навчальних закладах – закріпили весь матеріал, який вивчали протягом навчання, поглибили знання, уміння та навички.

Педагогічний гурток "Соціальний практик" ось уже третій рік поспіль працює на кафедрі соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті під керівництвом старшого викладача кафедри, кандидата педагогічних наук Оксани Вікторівни Лапи. Метою гуртка є дослідження практичної роботи соціальних педагогів, вивчення діяльності соціальних інститутів українського суспільства щодо соціалізації дітей та молоді, набуття знань і формуванні навичок у галузі соціальної роботи.

Хоча офіційно членами гуртка є 15 студентів, тільки впродовж 2016 року до діяльності гуртка залучено 53 студенти гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України. Назва гуртка говорить сама за себе, тому робота в ньому має переважно практичне спрямування. Студенти активно залучаються до екскурсій, семінарів, беруть активну участь у волонтерській діяльності. Наші гуртківці відомі не тільки викладачам, їх сім'ям, студентам, але й дітям прилеглих до університетської території будинків. За активної участі членів гуртка організовується цікаве дитяче дозвілля при проведенні загальноуніверситетських свят. Студентами було проведено чимало майстер-класів для дітей та підлітків з квілінгу, аквагриму, вітражного розпису, плетіння з кольорових резинок та інших популярних видів дитячої творчості.

У контексті волонтерської діяльності гуртківцями відвідано сім'ї переселенців із зони проведення АТО. За допомогою гуртківців студенти Тетяна Мацьоха і Олександр Дурицький створили авторський відеоролик, який пропонує методи вирішення проблем переселенців зі сходу України. Відеоролик отримав високу оцінку журі на Всеукраїнській олімпіаді з соціальної педагогіки та набрав більше сотні переглядів у соцмережах. Усі гуртківці брали участь у I етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з соціальної педагогіки, а староста гуртка Тетяна Мацьоха виборола право представляти НУБіП України на II етапі Всеукраїнської студентської олімпіади з соціальної педагогіки. Також ця студентка взяла участь у Всеукраїнській науковій студентській конференції в м. Запоріжжя, виступивши з тезами за результатами наукового дослідження "Феномен «одноразового» суспільства".

Щороку гуртківці та студенти факультету залучаються до соціально-педагогічних студій у книгарні «Є», де відпрацьовують уміння надавати консультації з фахового підбору художньої літератури для дітей різновікових груп. Власну роботу та наукові пошуки гуртківці висвітлюють у наукових публікаціях, беруть активну участь у студентських конференціях. Студенти і керівник гуртка були учасниками міжнародної конференції і тренінгової програми "Соціально-психологічна допомога при гострих емоційних станах дітям, сім'ям, фахівцям" Міжнародного центру розвитку і лідерства ILDS (м. Київ), отримавши відповідні сертифікати. Багато студентів паралельно з навчанням відпра-

цьовують практичні навички роботи з дітьми в будинках дитячої та юнацької творчості, центрах раннього розвитку дитини м. Києва. Їх професійні досягнення є досить вагомими, адже старосту гуртка, магістра 2-го року навчання Тетяну Мацьоху, запрошували на зйомки телепрограми в якості експерта соціального педагога. Результати діяльності гуртка були відзначені дипломом I ступеню на загальноуніверситетському "Фестивалі студентської науки – 2015" та аналогічним дипломом II ступеню на цьогорічному фестивалі.

Гуртківці завжди знаходяться у вирі соціальних подій, не стоять осторонь проблем, пов'язаних із вихованням та соціалізацією сучасних дітей. Робота гуртка своєчасно висвітлюється на офіційному сайті НУБіП України, в соціальних мережах. Перспективою роботи гуртка є ознайомлення студентів із соціально-педагогічними технологіями роботи з дітьми, які мають функціональні обмеження. Гуртківці та їх керівник зацікавлені в нових, небайдужих учасниках.

Цікавими й корисними є й інші форми практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Так, 26 червня 2016 року Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Київський міський правобережний центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, МГО "Право на здоров'я" на Хрещатику організували захід із безкоштовного консультування та тестування на ВІЛ/СНІД, а також здійснили презентацію соціально-мистецької виставки "ЯЄ", де на фоні яскравих силуетів людей, у фокусі уявної лінзи, здійснено розповідь ВІЛ-інфікованих.

Під керівництвом професора кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій Ніни Трохимівни Тверезовської волонтери Вікторія Пекарева, Анна Мороз, Вікторія Ємець, Антоніна Бойчук, Антон Яценко разом із спеціалістами центру проводили профілактичну роботу серед молоді щодо попередження ВІЛ/СНІД, гепатитів, туберкульозу, вживання наркотичних і психоактивних речовин, популяризування засобів контрацепції.

На спеціально обладнаному майданчику працювала мобільна амбулаторія для безкоштовного, анонімного, конфіденційного і швидкого тестування на ВІЛ/СНІД. Усі бажаючі мали можливість пройти тестування за номером, котрий надавався зареєстрованому на тестуванні. Результати були готові протягом 10-15 хвилин. При позитивному результаті, психолог надавав вичерпну інформацію і допомагав клієнтові в першу мить впоратися з емоціями від почутого.

На проходження тесту з вияву статусу ВІЛ-інфікування було надано 100 комплектів. У акції брали участь усі охочі віком від 14 років. Представниками ЗМІ з цього приводу було проведено інтерв'ювання спеціалістів. Свідома молодь і люди старшого віку залюбки цікавилися інформацією та долучалися до обговорень.

Відвідав майданчик і міністр молоді і спорту України І. Жданов, який залишився небайдужим до відданої роботи волонтерів з профілактики ВІЛ/СНІД. Щіри та теплі слова було адресовано ним саме волонтерам. Розкриваючи свій статус, волонтери доброзичливі до оточуючих, піклуючись про життя кожного. "ВІЛ-тест – це перший крок до здорового життя. Роби це два рази на рік" – закликають волонтери.

На чолі з директором КМЦСССДМ Колобовою Я.В. спеціалісти центру ще раз підтвердили і довели свій професіоналізм і закоханість у таку вкрай важливу та потрібну роботу.

Студенти, в якості волонтерів, здобули багатий досвід комунікації з найрізноманітнішими людьми, проводивши консультування серед зацікавленої аудиторії та поширення інформації про профілактичні заходи, напрями діяльності центру соціальних служб тощо.

Отже, використання в процесі фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів різноманітних форм і методів дозволяє не тільки закріпити теоретичні знання й сформувати необхідні професійні вміння й навички, а й розвивати критичне мислення, самостійність, творчість, ініціативу – риси, які необхідні в майбутній професії соціального педагога.

ОКСАНА ЛАПА

О НЕКОТОРЫХ ФОРМАХ И МЕТОДАХ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ В НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ БИОРЕСУРСОВ И ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ УКРАИНЫ

В статье раскрыт авторский опыт использования различных методов и форм практической подготовки будущих социальных педагогов на гуманитарно-педагогическом факультете Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, в частности такие как практические и семинарские занятия, мастер-классы, кейс-метод, деловые игры, самостоятельная работа, учебная и производственная практика, педагогическая студия, педагогический кружок "Социальный практик".

Ключевые слова: Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, социальный педагог, практическая подготовка, обучение, формы, методы.

ОКСАНА ЛАПА

ABOUT SOME FORMS AND METHODS OF FUTURE SOCIAL WORKERS' PRACTICAL TRAINING AT THE NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE AND ENVIRONMENTAL SCIENCES OF UKRAINE

The article deals with the author's experience of using various methods and forms of future social workers' practical training on the Humanitarian Pedagogical Faculty of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Seminars, workshops, the case-method, role-playing, self-studying, training and practical training, teaching studio, the pedagogical club "A social trainee", were all methods explored by the author.

Experience shows that training courses such as "The basics of socialization", "The technology of socio – educational activity", "Actual problems of social pedagogy" studied by the future social teachers, give the opportunities for use in the classes of such practical teaching methods as the case-method, business games, the independent work and workshops.

During the educational and industrial practice the future social pedagogues acquire specific practical skills working with different groups of students and customers.

A working pedagogical club "A social trainee" on the Department of Social Education and Information Technologies in Education promotes the social workers' practical work, the study of social institutions of Ukrainian society which is aimed at the children's and youth's socialization, acquiring of knowledge and skills in the field of social work.

Keywords: National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, social pedagogy, practical training, studying, forms, methods.